

Lietuvos žinios

Karaliaus sugrįžimas į Merkinę

Jūratė MIČIULIENĖ

2018-05-22 07:00

"Muziejuje eksponuojame ir Lietuvos nacionalinio muziejaus paskolintą unikalią eksponatą - karaliaus lovos baldakimo dalį", - sakė muziejaus direktorius Mindaugas Černiauskas. *Mildos Mičiulytės nuotrauka*

Istorinėje Dainavos sostinėje Merkinėje šeštadienį atidengtas paminklas Vladislovui IV Vazai (1595–1648) – Lietuvos didžiajam kunigaikščiui ir Lenkijos karaliui, Švedijos karaliaus Jono III Vazos ir Kotrynos Jogailaitės anūkiui. Būtent čia, Merkinėje, prieš 370 metų gegužės 20 dieną mirė šis karalius.

Kol kas bronzinį karaliaus biustą bus galima pamatyti užsukus į Merkinės krašto muziejų, esantį centrinėje miestelio aikštėje, kurioje jis ir mirė. Kaip žinoma iš istorinių šaltinių, prieš mirtį karalius paprašęs jį išnešti į aikštę – norėjo mirti apsuptas žmonių, kurie jam tarnavo ir kuriems jis tarnavo. Sutvarkius šalia aikštės esantį skverą, paminklas karaliui bus perkeltas ten.

Kaip atidengiant paminklą priminė muziejaus direktorius istorikas Mindaugas Černiauskas, būtent su šiuo karaliumi siejamas Abiejų Tautų Respublikos aukso amžius. Po jo mirties prasidėjo karas su Rusija, neatpažįstamai buvo nusiaubta ir Merkinė.

Sumanė entuziastai

Mintis įamžinti karalių kilo archeologijos magistrui, muziejininkui iš Merkinės Žygimantui Buržinskui. „Ši idėja kirbėjo seniai. Tai vienas žingsnių siekiant prikelti Merkinę, – sakė savo krašto patriotas Ž. Buržinskas. – Manau, kad paminklas ir turistus trauks, ir vietiniams primins, jog gyvena ne šiaip mažame miestelyje, o garsioje, karališkoje erdvėje.“

Savo idėją Ž. Buržinskas išdėstė bičiuliui skulptoriui, seniai pamėgusiam Dzūkiją ir turinčiam čia sodybą Daliui Drėgvai, ir šis entuziastingai ėmėsi darbo.

„Muziejuje pastatėme aukų dėžutę lėšoms rinkti, atidarėme sąskaitą. Aukojo ir pavieniai žmonės, ir įmonės. Kai pasiekėme numatytą 5 tūkst. eurų sumą, sąskaitą uždarėme. Tai buvo pirmą kartą iniciatyva, tačiau jų bus ir daugiau“, – bendruomenės palaikymu džiaugėsi M. Černiauskas.

Šalia karaliaus biusto Merkinės krašto muziejuje eksponuojamas ir unikalus autentiškas eksponatas – karaliaus lovos, kurioje jis mirė, baldakimo dalis. Ją Lietuvos nacionalinis muziejus paskolino mėnesiui.

Bakaluro darbas

Surinktos sumos pakako biusto medžiagai, liejimui, o D. Drėgva dirbo, galima sakyti, iš idėjos – taip įsiliedamas į bendruomenę ir pelnydamas jos pagarbą. „Esu išbandęs įvairių žanrų, tačiau per monumentalią skulptūrą randu santykį su visuomene, o tai man labai svarbu, – sakė skulptorius. – Kurti tik sau – ne mano kelias.“

Karaliaus biustas – kartu ir Vilniaus dailės akademijos studento D. Drėgvos bakaluro darbas. Pasiteiravus, ar akademija jo nepasiims, skulptorius nuramino: „Nepasiims, nes jis sukurtas iš žmonių suaukotų lėšų.“ 65 kg sveriantį bronzinį Vladislavo IV Vazos biustą skulptorius kūrė pagal jo portretus. „Radau daugiau kaip dešimt paveikslų,

tačiau jie buvo gana skirtingi, skirtingų laikotarpių. Labiau rėmiausi amžininkų, kurie galėjo būti matę karalių ir tapę iš natūros“, – pasakojo skulptorius.

Dzūkijos nacionalinio parko Merkinės lankytojų centre tą patį vakarą buvo pristatyta ir skulptoriaus darbų paroda. „Kadangi baigęs mokyklą dariau 6 metų pertrauką, keliavau po pasaulį, dalyvavau įvairiuose simpoziumuose, ledo skulptūrų projektuose, ir tik tada įstojau į akademiją, tad darbų per tiek laiko sukūriau nemažai“, – teigė D. Drėgva.

Vainikas karaliui

Paminklo atidengimo šventėje dalyvavo ir Lenkijos ambasadorė Lietuvoje Urszula Doroszewska. Padėdama gėlių vainiką ir nusilenkdama Abiejų Tautų Respublikos karaliui ji sakė: „Tai buvo išskirtinis karalius, jis vienodai rūpinosi ir Lietuva, Lenkija, ir su ginklu rankoje kovojo už mūsų kraštus. Jei dabar karalius manęs iš aukštybių paklaustų, kaip gyvena jo tautos, aš jam pasakyčiau, kad jos yra kaip niekad saugios – priklauso stipriausiam kariniam NATO aljansui. Mes pasirūpinome savo sienomis, pasirūpinome ir tarpusavio santykiais.“

Vainiko nuo Lietuvos valdžios atstovų šia proga karalius nesulaukė. „Ne tiek daug paminklų savo valdovams turime. Tai, kiek žinau, pirmasis paminklas Abiejų Tautų Respublikos karaliui Lietuvoje. Mums belieka tik apgailestauti, kad nepasirodė garbūs svečiai iš Vilniaus“, – sakė Dzūkijos nacionalinio parko Merkinės lankytojų centro direktorius Algimantas Černiauskas.

Iškilmų dieną Merkinės bažnyčioje po šv. Mišių skambėjo Vladislovo IV Vazos laikų baroko muzika. Šventėje dalyvaujantis Varėnos meras Algis Kašėta džiaugėsi merkiniškių iniciatyvumu ir žadėjo prisidėti prie aikštės sutvarkymo. Merkinės kultūros centro salę jau prieš metus papuošė iš Merkinės kilusio dailininko Algimanto Černiausko paveikslas „Karaliaus kelias į Merkinę“.

Dalius Drėgva: „Esu išbandęs įvairių žanrų, tačiau per monumentalią skulptūrą randu santykį su visuomene, o tai man labai svarbu.“

Vazos namas

Merkinės muziejaininkai tikisi ateityje prikelti ir šioje aikštėje esantį vadinamąjį Vazos namą. Jis nuo XVII amžiaus gerokai pasikeitęs, tačiau yra žinoma, kad būtent jame prieš mirtį buvo apsistoję karalius. Anksčiau namas priklausė miestelio burmistrai Tomui Karlovičiui, o po jo mirties pastatas atiteko italų kilmės Merkinės seniūnui Mikalojui Scipioni Kampo, kuris vėliau šį pastatą pardavė Prūsijos bajorui vokiečiui Tobiasui Popeliui. „Kadangi šis pardavimo aktas įrašytas į miesto magistrato knygą 1643 metais, galima daryti išvadą, jog būtent nuosavybės teises į pastatą turint šiam vokiečiui čia 1648 metų gegužę mirė Vladislovas IV Vaza“, – sakė Ž. Buržinskas.

Pasak muziejaininko, istorijos šaltiniai rodo, jog valdovo apsilankymai mieste nebuvo vienadieniai. Čia jis yra praleidęs ištisas savaites nerodomas didelio noro kuo greičiau pasiekti Vilnių. Tikėtina, kad tokie valdovo laikysenai įtakos turėjo Merkinėje gyvenusi jo favoritė Jadwiga Luszkowska.

Karalaitis užaugo Merkinėje

Kaip „Lietuvos žinioms“ pasakojo Lietuvos bajorų istoriją tyrinėjanti, Šveicarijoje gyvenanti Vilija Handschin, Lenkijos spaudoje buvo rašyta apie šią „Merkinės Venerą“. Su J. Luszkowska karalius susilaukė nesantuokinio sūnaus. „Su Jadwiga karalius susipažino Lvove ir labai ją įsimylėjo. Nepaisydamas priešiška nusiteikusių dvariškių, visokiais būdais rodė jai dėmesį, dovanojo brangias dovanas, netgi apgyvendino karališkajame dvare Varšuvoje. Tačiau didikai vis labiau spaudė Vladislovą Vazą, kad susirastų tinkamą žmoną ir palikuonių gimdytoją. Karaliui nieko kito neliko, kaip mylimąją ištekinti. Jadwigos vyrą paskyręs Merkinės seniūnu, jis abu išsiuntė į Lietuvą. Merkinėje jie užaugino nesantuokinį karaliaus sūnų Vladislovą Konstantiną, – rašoma *www.focus.pl*. – Būdamas paauglys, karalaitis išvyko į Vakarų Europą, kur pasivadino grafu de Vazenau. 1670 metais Prancūzijoje jis susitiko su Abiejų Tautų Respublikos sosto atsisakiusiu Jonu Kazimieru Vaza. Dėdė stengėsi, kad jo sūnėnas būtų paskelbtas teisėtu karaliaus Vladislovo Vazos sūnumi, tačiau šio sumanymo įgyvendinti jam nepavyko – po poros metų mirė, Vladislovui de Vazenau užrašęs apvalią 30 tūkst. lirų sumą. Nemažą palikimą Vladislovas gavo ir iš Kristinos Vazos, buvusios Švedijos karalienės. Atsisakiusi sosto, ji gyveno Romoje. Karaliaus Vazos sūnus taip pat apsigyveno Romoje, kur susidraugavo su kardinolu Albanu, būsimuoju popiežiumi Klemensu XI. Grafiui de Vazenau mirus, kardinolas pasirūpino, kad palaikai būtų iškilmingai palaidoti *Santissime Stimmate di San Francesco* bažnyčioje, o ant marmurinio antkapio užrašyta: „Čia ilsisi Lenkijos karaliaus sūnus.“